

**NOWE DANE O ROLNICTWIE I PRODUKCJI ROLNEJ W ZSRR**

W październiku 1959 r. ukazał się nowy rocznik statystyczny „Narodnoje Chozjajstwo SSSR w 1958 godu”, wydany w Moskwie przez Centralny Urząd Statystyczny ZSRR. Rocznik ten w porównaniu z poprzednio wydanymi różni się poważnie objętością i zakresem zamieszczonych danych. Dla orientacji warto wspomnieć, że rocznik z 1956 roku jaki się ukazał po dłuższej przerwie w ZSRR, zmieścił się na 262 stronach, a obecny zawiera ich blisko 1000.

Bardzo poważnie rozbudowany jest w obecnym roczniku dział dotyczący rolnictwa. Po raz pierwszy ukazały się dane o plonach i produkcji globalnej ważniejszych produktów rolnych. Opublikowano również liczby dotyczące importu i eksportu produktów rolnych, zapasów państwowych produktów rolnych, produkcji rolnej na 1 mieszkańca i na 100 ha użytków rolnych oraz wiele innych.

Polski czytelnik, a zwłaszcza ekonomista, z dużym zainteresowaniem sięgnie do tej cennej publikacji, z której przedstawiamy niektóre ciekawsze dane o rolnictwie i produkcji rolnej w ZSRR.

\*            \*  
\*

ZSRR należy do krajów o szybkim przyroście naturalnym ludności. Ta okoliczność ma bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia zadań rolnictwa w zakresie wyżywienia, a także z punktu widzenia samych warunków produkcji rolnej, w której czynnik ludzki odgrywa decydującą rolę.

W styczniu 1959 roku przeprowadzono w ZSRR kolejny spis ludności. Według danych tego spisu, liczba ludności w ZSRR osiągnęła 208,8 mln, w tym ludności rolniczej 109 mln osób, czyli 52% ogólnej liczby ludności. Ogromna większość ludności rolniczej w ZSRR utrzymuje się z pracy w kółchozach i na gospodarstwach przyzagrodowych. Według danych z 1958 r. liczba kółchozów wynosiła 69,1 tys. przy tym na 1 kółchoz przypadało około 276 zagród i blisko 2000 ha zasiewów. Tak więc w porównaniu z 1957 rokiem liczba kółchozów zmniejszyła się o dalsze ponad 9 tys., przy czym — jak można przypuszczać — pewna ich część została połączona w większe gospodarstwa zespołowe. Jest jednak w tym część i takich kółchozów, które zostały rozwiązane ponieważ nie miały warunków do gospodarowania, a na ich obszarach utworzono sowchozy, bądź też ziemię i inwentarz dołączono do istniejących sowchozów, dając kółchoźnikom możliwość pracy w tychże sowchozach. W porównaniu z 1957 rokiem liczba sowchozów wzrosła nieznacznie, a mianowicie, z 5 905 do 6 002 w 1958 r.

W wyniku decyzji Rządu Radzieckiego o reorganizacji MTS i utworzeniu RTS liczba MTS na koniec 1958 r. wynosiła tylko 345 wobec 7 903 w 1957 r.

Brak jak dotąd danych o liczbie zatrudnionych w rolnictwie. Z publikowanych danych wynika, że w 1958 r. tylko w państwowych przedsiębiorstwach i gospodarstwach rolnych było zatrudnionych około 6 793 tys. osób z czego z sowchozach i gospodarstwach pomocniczych około 3 961 tys. osób, stałej załogi. W ogólnej liczbie zatrudnionych w ZSRR było w 1958 r. 35,5% osób pracujących w kołchozach na zespołowych gospodarstwach i działkach przyzagrodowych. Można więc przypuszczać, że liczba zatrudnionych w rolnictwie ZSRR jest bardzo wysoka i kształtuje się na poziomie około 30 mln osób.

Podstawową część zatrudnionych w państwowych przedsiębiorstwach i gospodarstwach rolnych stanowią mężczyźni. Udział kobiet zatrudnionych np., w sowchozach spadł z 49% w 1950 r. do 40% w 1956 r. w MTS — z 16% w 1950 r. do 7% w 1958 r. Należy przypuszczać, że sytuacja w kołchozach, jest nieco inna, ponieważ z kołchozów jest największy odpływ do miasta młodzieży męskiej.

Na koniec 1958 r. liczba specjalistów z wyższym i średnim specjalnym wykształceniem pracujących w rolnictwie oraz obsługujących produkcję rolną, łącznie z kadrą naukową instytutów, wynosiła około 500 tys. osób. Z tego bezpośrednio w kołchozach i MTS pracowało 278 tys. osób, a w sowchozach 93 tys. osób. Na każdy kołchoz w ZSRR przypada więc obecnie około 4 specjalistów z wyższym i średnim wykształceniem. Ponadto w rolnictwie pracowało według danych z 1 kwietnia około 2 338 tys. traktorzystów, kombajnerów i kierowców.

W 1958 r. liczba specjalistów wychodzących z wyższych uczelni do pracy w rolnictwie osiągnęła 30,9 tys. osób wobec 17,7 tys. w 1953, a ze średnich szkół rolniczych — 96,3 tys. osób. Oczywiście zmienia to w poważnym stopniu sytuację rolnictwa w dziedzinie przygotowania zawodowego pracujących w nim osób.

Bardzo wysokie w ostatnich latach jest tempo wzrostu wydajności pracy w rolnictwie. W 1958 r. w porównaniu z 1953 rokiem nastąpił wzrost wydajności pracy w kołchozach o 48%, w sowchozach o 35%. Analogiczny wzrost wydajności pracy wynosił na 1 pracującego w latach 1955—1958 w przemyśle — około 21%, a w budownictwie — 29%, a więc w zasadzie na tym samym poziomie co w rolnictwie. Brak jest konkretniejszych danych, charakteryzujących poziom wydajności pracy w rolnictwie ZSRR. Można jednak przypuszczać na podstawie wysokiego tempa jej wzrostu, że i pod tym względem nastąpiły poważne zmiany.

\*            \*  
\*

W warunkach produkcji rolnej ZSRR w ostatnich latach nastąpiła ogromna zmiana. Znajduje ona wyraz w danych o podstawowych funduszach produkcyjnych socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych.

Nie znamy dokładnie sposobu liczenia tych funduszy, poza uwagą w roczniku, że dana jest ocena bilansowa, bez odliczenia wartości ubyt-

ków. Niemniej publikowane liczby zasługują na uwagę i dają syntetyczny obraz zmian.

Tabela 1 zawiera podstawowe dane o wartości funduszy produkcyjnych rolnictwa ZSRR według stanu na koniec każdego roku kalendarzowego.

Tabela 1

**Podstawowe fundusze produkcyjne socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych  
w latach 1940—1957<sup>a</sup>**

Wyszczególnienie	1940	1950	1953	1956	1957
Podstawowe fundusze produkcyjne ogółem w mld. rubli	43,4	98,7	149,5	223,8	248,9
A. Przeznaczenia rolniczego	40,6	91,4	137,7	206,6	231,1
Budynki i urzędnia	12,5	26,6	46,1	77,8	88,0
Urządzenia melioracyjne	3,0	2,7	3,8	7,0	8,1
Traktory	3,3	8,4	12,3	17,6	19,0
Kombajny	1,4	9,6	16,7	27,6	31,0
Maszyny i narzędzia roln.	3,8	9,6	16,7	27,6	31,0
Środki transportowe	3,0	7,1	10,4	16,8	17,8
Pozostałe urządz. i inwent.	1,6	3,8	5,3	8,2	8,3
Zwierzęta pociągowe	4,2	9,4	9,9	8,8	8,7
Zwierzęta produkcyjne	6,4	15,6	20,0	24,2	27,4
B. Pomocniczych gałęzi produkcji	2,8	7,3	11,8	17,2	17,8

A. Źródłem przytoczonych danych w niniejszym opracowaniu tabeli jest omawiany Rocznik Statystyczny.

W tabeli zwraca uwagę poważny wzrost wartości podstawowych funduszy produkcyjnych rolnictwa w okresie nowej polityki rolnej w ZSRR w latach 1953—1957 wynoszący ponad 100 mld rubli. Przy tym jak widać ze szczegółowych pozycji tabeli 1 największy jest wzrost funduszy wydatkowanych na mechanizację produkcji rolnej.

Temu ogromnemu wzrostowi podstawowych funduszy produkcyjnych towarzyszy jak wiadomo wzrost powierzchni produkcyjnej rolnictwa, która w wyniku zagospodarowania odłogów, ugorów i ziem nowych wzrosła o około 36 mln ha zasiewów.

Z publikowanych danych wynika, że od szeregu lat w ZSRR zwiększa się suma nakładów inwestycyjnych na rolnictwo zarówno ze środków państwowych, jak i środków własnych kołchozów, co w sposób zasadniczy zmienia warunki produkcji rolnej. Przy tym należy podkreślić, że w ostatnich latach tempo zwiększania nakładów na rolnictwo wzrasta. Jak ogromne są różnice w nakładach wskazują następujące dane. W latach 1918—1928, a więc w okresie 10 lat, nakłady na rolnictwo liczone w cenach porównywalnych wynosiły ze środków państwowych i własnych chłopów około 1 mld rubli. W I 5-latce (1929—1932) wynosiły 12 mld rubli, w II 5-latce (1933—1937) 21,8 mld rubli, w III 5-latce (1938—1941 tylko 3,5 roku) 20,8 mld rubli, w okresie od czerwca 1941 r. do stycznia 1946 r. około 17,7 mld rubli, w IV 5-latce (1946—1950) obejmującej

lata odbudowy powojennej 56 mld rubli, w V 5-latce (1951—1955) 129,7 mld rubli.

W latach nowej polityki rolnej sumy nakładów inwestycyjnych wzrastają gwałtownie i w latach 1952—1958 wynoszą prawie 250 mld rubli. W planie na lata 1959—1965 przewiduje się, że nakłady inwestycyjne w rolnictwie będą 2-krotnie większe niż w ciągu ostatnich 7 lat, a mianowicie na poziomie 500 mld rubli, z czego 150 mld rubli mają stanowić nakłady ze środków państwowych.

Istotnym elementem zmian w warunkach produkcji rolnej w ZSRR jest wzrost wyposażenia w siłę pociągową. W latach 1953—1958 nastąpił w ZSRR wzrost siły pociągowej rolnictwa z 87,8 do 138,1 mln. KM z czego 132,1 mln KM stanowi siła silników mechanicznych. Na 1 robotnika w rolnictwie ZSRR wypadało w 1958 r. około 4,4 KM wobec 4,1 KM w 1957 r. i 1,5 KM w 1940 r.

W przeliczeniu natomiast na 100 ha zasiewów przypadało w ZSRR w 1958 r. 68 KM, wobec 63 — w 1957 r. i 32 KM w 1940 r. A więc jak widać pomimo wzrostu powierzchni zasiewów, wyposażenie rolnictwa w siłę pociągową jest obecnie znacznie lepsze niż w przeszłości.

W ostatnich latach szczególnie szybko wzrasta park traktorowo-maszynowy, co jest bezpośrednim rezultatem zmian jakie zaszły w polityce rolnej. Przy tym charakterystyczne jest ostatnio nie tylko zwiększenie się ilości traktorów ale również środków transportowych i bardziej skomplikowanych maszyn jak kombajny, oraz maszyn ułatwiających kompleksową mechanizację. Tabela 2 przytacza aktualne dane o stanie liczebnym traktorów, kombajnów, samochodów obsługujących rolnictwo oraz niektórych maszyn rolniczych.

Tabela 2

**Stan traktorów kombajnów, samochodów i niektórych maszyn rolniczych  
w latach 1940—1958**

(dane w tys. sztuk na koniec roku)

Wyszczególnienie	1940	1950	1953	1958 <sup>a</sup>
Ogółem traktorów w jedn. fiz.	531	595	744	996
W przeliczeniu na 15 KM	684	933	1239	1744
Kombajny zbożowe w jedn. fiz.	182	211	318	500
w tym kombajny samobieżne	—	35	109	180
Samochody ciężarowe (razem z cysternami)	228	283	424	700
Pługi traktorowe	491	519	668	711
Siewniki traktorowe	312	352	644	1094
Sadzarki kartofli traktorowe	18	18	24	66
Kosiarki siana traktorowe i samobieżne	17	54	310	263
Grabie traktorowe	2	9	56	130
Kombajny buraczane	—	0,1	4,0	28,5
Kombajny do zbioru ziemniaków	—	0,1	0,5	31,0
Agregaty do strzyży owiec	—	2,0	17	31
Poidła parowe	—	180	955	3517
Agregaty udojowe	—	2	8	27
Parniki	20	34	81	130

Jak wynika z danych tabeli 2 w ciągu ostatnich lat szczególnie zwiększyła się ilość i asortyment maszyn i urządzeń pozwalających na stopniową mechanizację prac w hodowli. W związku z szybkim rozwojem hodowli jaki obserwujemy ostatnio w ZSRR, fakt zwrócenia bacniejszej uwagi na sprawy jej mechanizacji będzie mieć istotne znaczenie dla wzrostu wydajności pracy w tej pozostającej dotąd w tyle gałęzi rolnictwa.

Roczne dostawy ważniejszych środków mechanizacji rolnictwa osiągnęły w ZSRR w 1958 r. około 252 tys. szt. traktorów (15 KM) ponad 102 tys. szt. samochodów ciężarowych, ponad 160 tys. szt. pługów traktorowych, ponad 214 tys. szt. siewników traktorowych, ponad 164 tys. szt. kultywatorów. Przy tym poziomie dostaw potrzeby rolnictwa w ZSRR mogą być w pełni zaspokojone.

W coraz większej skali zużywa rolnictwo w ostatnich latach energię elektryczną, co się po części wiąże z wprowadzeniem mechanizacji do hodowli. W 1958 r. rolnictwo zużyło około 5 824 mln KWh energii elektrycznej wobec 2 742 mln w 1953 r. i zaledwie 538 mlc. KWh w 1940 r. Coraz większą rolę odgrywają w zaopatrywaniu rolnictwa w energię elektryczną wiejskie elektrownie. Na początku 1958 r. dostarczyły one około 3 629 tys. KWh wobec 1 841 tys. w 1953 roku i zaledwie 303 tys. KWh w 1940 r.

W 1958 roku było w ZSRR zelektryfikowanych około 96% sowchozów, 99,7% MTS i 49% kolchozów. Jak widać problem elektryfikacji wsi nie jest jeszcze w ZSRR rozwiązany chociaż w ostatnich latach nastąpiła znaczna poprawa sytuacji.

Istotnym elementem zmian warunków produkcji rolnej jest fakt przesunięcia się rolnictwa na ziemie wschodnie oraz wzrost udziału sowchozów w gospodarce rolnej. Obecnie sowchozy uprawiają ponad  $\frac{1}{4}$  powierzchni zasiewów i w 1958 r. dostarczyły państwu około 40% towarowej produkcji zbóż. Poważne zmiany zaszły także w strukturze agrarnej rolnictwa kolchozowego, w związku ze scaleniem kolchozów w ostatnich latach. O tych zmianach orientują dane w tabeli 3.

Jak na okres kilkuletni zmiany, jakie przedstawia tabela 3 są duże i można przypuszczać, że spowodowały one wiele następstw w dziedzinie organizacji produkcji i zarządzania. Z punktu widzenia warunków produkcji zmiany te można uważać za korzystne, zwłaszcza gdy chodzi o sprawę stosowania nowoczesnych środków mechanizacji, między innymi kombajnizacja.

W ostatnich latach w rolnictwie radzieckim polepszyło się znacznie wykorzystanie traktorów i kombajnów. Ilustrują to następujące dane. W 1957 r. przeciętna roczna wydajność jednego traktora o mocy 15 KM wynosiła 520 ha w przeliczeniu na orkę średnią, wobec 477 ha w 1953 r. i 299 ha w 1945 r. Na jeden kombajn 5 stopniowy wypadało w 1957 r. przeciętnie około 356 ha sprzętu, wobec 319 ha w 1953 r. i 135 ha w 1945 r.

\* \* \*

Wraz z polepszeniem warunków produkcji, dzięki zwiększonym nakładom inwestycyjnym i lepszemu wyposażeniu w środki produkcji, a także dzięki rozszerzeniu powierzchni uprawnej, nastąpił w ZSRR

Tabela 3

## Struktura agrarna rolnictwa kołchozowego w ZSRR w %

Wyszczególnienie	1950	1951	1954	1956	1957
Ogółem kołchozów	100	100	100	100	100
W tym o liczbie zagród					
do 30	22,6	4,7	1,4	1,0	6,0
31—60	31,2	13,2	5,7	5,3	
61—100	21,0	19,0	14,3	13,2	12,9
Ogółem do 100	74,8	36,9	21,4	19,5	18,9
101—200	18,2	33,7	37,0	35,0	34,2
201—300	4,8	15,5	20,1	20,8	20,7
301—500	1,9	10,4	15,2	17,1	17,7
ponad 500	0,3	3,5	6,3	7,6	8,5
Ogółem kołchozów	100	100	100	100	100
W tym zasiewach do 100 w ha	14,0	5,4	1,9	1,9	5,0
do 101—200	23,4	8,0	2,8	3,6	
201—300	15,6	7,5	4,0	4,1	
301—500	16,9	13,8	9,8	9,2	12,7
Ogółem do 500	69,9	34,7	18,5	18,8	17,7
501—1000	19,2	28,9	28,9	24,9	24,6
1001—2000	10,9	36,4	52,6	29,5	29,2
2001—5000				21,6	22,6
ponad 5000				5,2	5,9

znacznym wzrostem produkcji. Ten wzrost jest szczególnie wysoki w ostatnich latach, w okresie 1953—1958, a więc w niespełna 7 lat, produkcja globalna rolnictwa w ZSRR wzrosła o 50%. Szczególnie duży wzrost nastąpił w ostatnich latach w produkcji zbóż i buraków cukrowych.

Jak kształtowała się produkcja ważniejszych ziemniaków na przestrzeni całego okresu istnienia władzy radzieckiej pokazują dane tabeli 4.

Dane zawarte w tabeli 4 obejmują produkcję faktycznie zebraną, co znajduje w języku rosyjskim określenie „ambarnyj urożaj”. Tego rodzaju dane dotychczas nie były publikowane. Jest to więc „novum” w oficjalnej statystyce radzieckiej z okresu powojennego.

Po raz pierwszy w okresie powojennym ogłoszono w ZSRR pełne dane o plonach z 1 ha ważniejszych ziemniaków. Przedstawia je tabela 5.

W produkcji zwierzęcej w ZSRR nastąpił w ostatnich latach wyraźny wzrost. Największe postępy poczyniono w produkcji mleka i jaj.

Podkreślenia wymaga szybki wzrost młeczności krów w ZSRR, mianowicie roczny udój w 1958 r. wyniósł 1931 ltr wobec 1016 ltr w 1953 r.

W wyniku szybkich postępów w produkcji rolnej, na 1 mieszkańca wypada — pomimo szybkiego przyrostu naturalnego ludności — o wiele więcej produktów żywnościowych niż w poprzednich latach.

Tabela 4

## Produkcja globalna ważniejszych ziemniopłodów w ZSRR w latach 1913—1958

Wyszczególnienie	1913		1928	1937	1940	1950	1953	1954	1955	1956	1957	1958
	w obec- nych gra- nicach	gra- nicach do 17. IX 1939										
Zboża ogółem (mln. zbóż)	86,0	76,5	73,3	97,3	95,5	81,2	82,5	85,6	106,8	127,6	105,0	141,7
W tym: pszenica	26,3	25,0	22,0	38,9	31,7	31,1	41,3	42,4	47,3	67,4	58,1	76,6
kukurydza	2,1	1,1	3,2	2,8	5,1	6,6	3,7	3,7	14,7	12,5	7,0	16,7
Burak cukrowy (mln. ton)	11,3	10,9	10,1	21,6	18,0	20,8	23,2	19,8	31,0	32,5	39,7	54,4
Bawełna (tys. ton)	744	744	788	2 577	2 237	3 539	3 853	4 200	3 881	4 332	4 211	4 373
Stoneczniki (tys. ton)	747	736	2 127	1 755	2 636	1 798	2 630	1 909	3 797	4 947	2 801	4 626
Ziemiaki (mln. ton)	31,9	23,3	46,4	58,7	75,9	88,6	72,6	75	71,8	96,0	87,8	86,5
Warzywa (mln. ton)	5,5	4,4	10,5	15,4	13,7	9,3	11,4	11,9	14,1	14,3	14,8	14,9

Tabela 5

Plony z hektara ważniejszych ziemniopłodów w ZSRR w latach 1913—1958  
(w kwintalach)

Wyszczególnienie	1913		1928	1937	1940	1950	1953	1954	1955	1956	1957	1958
	w obec- nych gra- nicach	gra- nicach do 17. IX 1939										
Zboża ogółem	8,2	8,1	7,9	9,3	8,6	7,9	7,8	7,7	8,5	10,0	8,4	11,3
W tym: pszenica ozima	10,0	9,9	7,8	11,5	10,1	9,1	11,1	9,3	13,5	11,6	14,7	16,7
„ jara	7,3	7,3	8,0	9,3	6,6	7,6	7,0	8,3	5,3	10,7	6,1	9,7
Kukurydza na ziarno	9,4	8,8	7,2	10,1	13,9	13,8	10,6	2,7	18,0	15,2	14,2	23,3
Burak cukrowy	168	168	132	181	146	159	148	124	176	162	188	218
Bawełna w surowcu	10,8	10,8	8,1	12,1	10,8	15,3	20,5	19,1	17,7	21,0	20,1	20,4
Słonecznik	7,6	7,6	5,4	5,4	7,4	5,0	6,7	4,7	8,9	8,7	8,1	11,8
Ziemniaki	76	76	82	86	99	104	87	86	79	104	90	91
Warzywa	84	91	132	112	91	72	87	82	95	91	101	101

Tabela 6

**Produkcja ważniejszych produktów zwierzęcych w ZSRR w latach 1950—1958**  
(w mln. ton)

Wyszczególnienie	1950	1953	1956	1957	1958
Mięso i tłuszcze w wadze ubojowej	4,9	5,8	6,6	7,4	7,7
W tym: wieprzowe	1,5	2,3	2,7	3,3	3,3
Mięso w przeliczeniu na wagę żywca					
a) bez przyrostu stada	8,1	9,4	10,7	11,6	12,2
b) z przyrostem stada	8,2	9,8	11,8	13,4	14,2
Mleko	35,3	36,5	49,1	54,7	58,8
Wełna w tys. ton	180	235	261	289	320

Tabela 7

**Produkcja ważniejszych produktów rolnych w ZSRR w przeliczeniu na 1 mieszkańca**  
(w kg)

	1953	1958
Zboża ogółem	435	683
W tym: pszenica	212	370
kukurydza na ziarno	20	59
Ziemniaki	383	418
Mięso ogółem (w wadze ubojowej)	31	37
Mleko	192	284
Tłuszcze zwierzęce	2,6	3,8
Jaja (sztuk)	85	111

Jak można sądzić na podstawie tabeli 7, produkcja rolna w ostatnich latach umożliwiła wyraźną poprawę wyżywienia. Wprawdzie produkcja na 1 mieszkańca nie daje pełnego obrazu poziomu wyżywienia — jak dotąd statystyka radziecka nie publikuje danych o poziomie spożycia artykułów żywnościowych — jednakże pewien pogląd dają publikowane dane o imporcie i eksporcie. Otóż okazuje się, że ZSRR np. w 1958 r. importował jeszcze około 181 tys. ton cukru, wobec 728 tys. ton w 1955 r. W 1958 r. eksport cukru już nieco przewyższa import i wynosi 200,4 tys. ton wobec 209,7 tys. ton. z 1955 r. A więc w produkcji cukru, jak widać, zaszły poważne zmiany, które umożliwiły osiągnięcie w 1958 r. produkcji na 1 mieszkańca około 30 kg.

Import mięsa i produktów mięsnych w 1958 r. wynosi 157 tys. ton, wobec 239 tys. ton w 1955 r. Brak jest danych o eksporcie mięsa, ale można przypuszczać, że jest on minimalny w stosunku do importu. Oczywiście jak można było przypuszczać wzrosła w ostatnich latach rola ZSRR jako eksportera zbóż. W 1958 r. eksport zbóż wyniósł 5 100 tys. ton wo-

bec 2 885 tys. ton w 1950 r. oraz 3 683 tys. ton w 1955. Najwyższy poziom eksportu osiągnął ZSRR w 1957 r., wynosił on bowiem 7 413 tys. ton. W 1958 r. udział zbóż w całym eksporcie wynosił w ZSRR około 8,3% w 1957 r. — 12,9 a w 1955 r. 12,1%.

Jak widać, pomimo poważnego wzrostu całego eksportu w ZSRR, eksport zbóż zajmuje nadal pokaźne miejsce.

Zmiany jakie zachodzą w handlu produktami rolnymi pokazują umocnienie pozycji ZSRR na międzynarodowym rynku żywnościowym. Wskazują one również, że ZSRR rozwiązuje u siebie problem wyżywienia między innymi za pomocą handlu zagranicznego.

Niewątpliwie uchwalone przez XXI Zjazd KPZR zamierzenia rozwoju rolnictwa na lata 1959—1965 umocnią jeszcze bardziej pozycję ZSRR jako eksportera środków żywnościowych i pozwolą na dalsze podniesienie poziomu spożycia.

\* \* \*

Publikowane w Roczniku Statystycznym ZSRR z 1959 r. dane zawierają obszerne materiały dotyczące gospodarki kolchozów i sowchozów, w tym najnowsze dane o dochodach kolchozów i źródłach tych dochodów. Szereg danych przedstawionych zostało według grup obszarowych i dochodowych kolchozów.

Materiał zawarty w Roczniku jest wyjątkowo obszerny i bogaty w treść. Po raz pierwszy również opublikowano dane o rolnictwie republik.

opr. W. Misiuna